

Օ Ր Ա Պ Ի Ր

Ք Ա Պ Ա Ք Ա Վ Ա Ն Ք Ա Ն Ա Ս Ր Ք Ա Վ Ա Ն Ի Ա Ռ Ե Ի Տ Ր Ա Վ Ա Ն

Ն Ա Ք Ք Ք Ա Ե Ա Ի Ք Ք

Կոստանդնուպոլիս, 24 Յունիս:

Կառավարութիւնը յատուկ սուրհանգալով մը՝ որ իրեքշաբթի իրիկունը հասաւ Պէլլրատէն, Սեր վայի իշխանին ընտրութեան լուրը առաւ: Ինչ պէս որ հասարակօրէն կրտսաւէր, Սեմափայլ Լեքսանդր Չէրնովիչը նորէն ընտրուեցաւ ընդհանուր ազգին հաճութեամբ: Ընտրութեան հանդէսը ամուս 15 ին եզրէ կ'սկսուի բարեկարգութեամբ ու առանց խռովութեան պատճառ մը ըլլալու: Բարձրագոյն Գրան գործակալները ու Սուսիսի երեւելի պաշտօնատարները որոնք Պէլլրատէնէ, ամենեւին կողմնապահութիւն մը չի ցուցուներով առ գործին վրայօք ու Սերվիայի բարեբաղդութեանը և բարեկարգ կառավարութեանը ցանկալով թող տրւին որ ազգային երեւելի անձինքը, հասարակութեան մեծագոյն մասին հաճութեանը համեմատ արժանաւոր ու հայրենասէր իշխան մը ընտրին իրենց: Ուստի Սեմափայլ Լեքսանդր իշխանին ազգասիրական գովելի եւանդը յայտնի ըլլալով հասարակօրէն կը յուսացուի, որ Սեմափայլ Լեքսանդրը առ իր բարձր հաճութիւնը կուտայ մարդասիրաբար առ ընտրութեանը:

Մայիս 19 ին հետագայ փոփոխութիւնները եղան: Սեմափայլ Լեքսանդր փաշան, որ մասնաւոր պաշտօնով մը Պաղատա գացեր էր, Լեքսանուպոլսոյ պատերազմական ժողովքին նախագահ անուանեցաւ: Թնդանօթածիզ գորայ կառավարիչ Լեքսանդր Կեֆէտիս, կայսերական պահապան զօրքերուն խոր

հրդական ընտրուեցաւ Օսման պէյին տեղը, որուն պաշտօնը յանձնուեցաւ Լեքսանդր Կեֆէտիսին:

Լեքսանդր Կեֆէտիս, Բարձրագոյն Գրան Սեմափայլ նախկին զեսպանը, կառավարութեան եկամտից ժողովքին նախագահ (մէջիսի մալիէ նազիրի) անուանեցաւ Լեքսանդր Կեֆէտիս տեղը: որն որ Լեքսանդր Կեֆէտիս բարձրագոյն ժողովքին անդամ ընտրուեցաւ:

Սուսիս երեւելի գործակալները բարձրագոյն Լեքսանդր Կեֆէտիսին ներկայութեանը իրենց նոր պաշտօններուն վերաբերեալ նշանները ընկալան:

Ընտրուեցին եկամտ փէյիքի թիւրքերը նոր շոգեխաւը, շաբաթ օրը Պէլլրատէնի կայսերական պալատին առջևը եկաւ, ու քիչ մը ատենէն ետքը Սեմափայլ Լեքսանդր իշխանը շոգեխաւը մտաւ Սեմափայլ Սիդա փաշային ու Սեմափայլ Սիֆազ փաշային ընկերութեամբ: ու քիչ մը պտտուելէն ու զինելէն ետքը բարեհաճեցաւ անոր ընթացքին արագութիւնն ալ փորձել: ուստի Կոստանդնուպոլսոյ ներքինի մէջը մինչև Պալատ լինանը ըստած տեղը գնաց ու կրկին կայսերական պալատին առջևը դարձաւ շոգեխաւը, ու զուրահանց Սեմափայլ Լեքսանդր Կեֆէտիս, որ խիստ զոհ եղաւ առ նոր շոգեխաւին արագ ընթացութեանը ու ազդարարութեանը վրայ:

Սեմափայլ Սիֆազ փաշան արտաքին գործոց պաշտօնատարը շարունակ կ'ընդունի Տէրութեան երեւելի գործակալներուն այցելութիւնը ու բարեմաղթութիւնները: Իրեքշաբթի օրը Սեմափայլ Կեֆէտիս, կայսերական պահապան զօրքերուն խոր

ընտրութեան զնաց ու երեկ ալ Գաղղիոյ զեսպան մօնսիւ տը Պուրքընէյը: Սեմափայլ բոլոր օտար տեղութեանց այցելութիւնը ըստ սովորութեան պիտի ընդունի:

Պէլլրատէն կայսերական պալատի շինութեանը անանկ գործունէութեամբ մը կաշխատին, որ կը յուսացուի թէ քանի մը ամսուան մէջ կը լինայ:

Կայսերական ատենանին առաջին թարգման միջառքը Սալիֆէ Կեֆէտիս, կիրակի օրը Պէլլրատէն գնաց, մօսիլ թիւրքերու ռուսաց զեսպանին զարուստը շնորհակարարութեամբ համար Բարձրագոյն Գրանը կողմանէ:

Մայիս 23 ին՝ մօսիլ տը Պուրքընէյը Բարձրագոյն Գրանը գնաց հրաժարական այցելութիւնը ընելու համար բարձրագոյն Լեքսանդր Կեֆէտիս ու երեկ չէ առջի օրը պատիւ ունեցաւ նաև ներկայանալու Սեմափայլ Լեքսանդրին: Սուսիս երեւելի պաշտօնատարը Լեքսանդր Սիդա շոգեխաւով շաբաթ օրը թիւրքերու երթալու է:

Լեքսանդր շոգեխաւը Սերվի փէյիզը հինգշաբթի օրը Վիստաքէնէն գնաց, Սեմափայլ Սիֆազ մէրի կամը բերելու համար, որ կը սպասուի հոս ամսուս 28 ին:

Սեմափայլ Սիֆազ փաշային առողջութիւնը օրէ օր կը զորանայ, ու կը յուսացուի թէ քիչ օրվան մէջ բոլորովին իր առջի բարեկենդանութիւնը կընդունի:

Օսմանեան շոգեխաւը Լեքսանդր Սիֆազ, որ անցած շաբաթ տակէ ելաւ Սեմափայլ երթալու համար, Սալիֆէ Կեֆէտիսին մէջը աւստրիացի Տիւրքաչի ըստած կ'օրէն մը վրայ ընկեր է քիչ մը: որուն նաև Լեքսանդր Կեֆէտիս իրեք հոգի շոգեխաւին վրայ մնացեր

Ք Ա Պ Ա Ք Ա Վ Ա Ն Ք Ա Ն Ա Ս Ր Ք Ա Վ Ա Ն

Տ Պ Ա Ր Ր Ո Ի Թ Ի Ի

Մշտնջատ սքանչելի ու խիստ պիտուական գիտերուն մէկն ալ տպագրութիւնը եղաւ: անանկ որ եթէ տպագրութիւնը գանրած չըլլար, անհնար էր որ գիտութիւնները այսքան շուտ ծաղկէին, այսքան հրաշալի յառաջագիտութիւններ ընէին: վասն զի տաղանդաւոր մարդկանց գրուածները ժամանակին հնութիւնը կը մաշէր կրտսաւէր, ու անթիւ բարիքներէ զրկուած կը մնային մարդիկ: Ինչպէս պատճառը որ ամէն ազգի մէջ հին դարերուն այնքան անհամար գործքերը կորսուած են: Ինչպէս համար մեր նախնեաց գործքերուն մեծ մասը չի կան հիմակ, մասնաւոր քրիստոնէութեան ժամանակէ առաջ եղածները, ու հայրը թէ մէկ քանիին անունը միայն մնացեր է: միթէ տպագրութեան պակասութիւնը չէր մի: Սպասուեալ շատ պիտուական գիտ մըն էր սփիւ, որ աստուածատուր հանձարով գտան Լեքսանդր Կեֆէտիս յունի Տեառն 1450, ու քանի գնաց աւելի կատար

ընկալուածները, որ մեծ դիւրութիւն կուտայ հիմակ ուսումնականներուն, և խելացի մարդկանց պատուական գրուածներն ալ ժամանակին ամենամաքի ժամիքներէն ազատ են ու անմահ կը մնան աշխարհիս մէջ:

Կայց ստոյգ է նաև թէ տպագրութեան արհեստը քանի որ ծաղկեցաւ, այնքան ալ մեծամեծ վնասներու պատճառ եղաւ: Ինչու որ անկրօն մարդկանց թունալից գրուածները շատցան, ու թէ աստուածապաշտութեան և թէ բարոյականութեան մեծամեծ վնասներ հասուցին: ուստի կը իրենքը աւելի արձարծեցին: մէկ խօսքով մեծ փոփոխութիւններու և վոզովմունքներու պատճառ եղան: Ստու ամենայնիւ թէ որ աղէկ մտածներ յայտնի կը տեսնանք որ անթիւ բարիքներու պատճառ եղած է տպագրութիւնը, ինչպէս վերը ըսինք, և միշտ ըլլալով վրայ է: Սա մասնաւոր տպագրութեան առաջ եկած շարիքները գիտաւ կը նախանին քանի որ բարեկարգ զգրատանց թիւր է վերնայ, բարեպաշտ ու հայրենասէր հոգաբարձուները ու վարժապետները շատան, ընտրութիւն ընեն չի թողուն որ և իցէ գիտք իրենց ուսումնա-

րանները մտղունելու: Սուսիս շոգեխաւը շատ կարեւոր է, մասնաւոր մեր ազգին հիմական վիճակը նայելով, որ շաբաթանց իր ձ մը ունի լեզուագիտութեան:

Տպագրութեան արհեստը վնասատուներու գարուն սկսեցաւ մեր ազգին մէջ, գրեթէ գանրելէն մէկ դար ետքը: Սուս գործը սկսեցաւ աստուածաւ կը լեքսանդր Կեֆէտիս յայտնուի գիտական մը, Լեքսանդր Սիֆազ, որ Տ. Սիֆազի կ'աթոզիկոսին գրադիրն էր, ուսկից Լուս խրկը եղաւ: Լեքսանդր անունով քահանայի մը ընկերութեամբ: Երբ որ Լուս հասաւ Լեքսանդր, Պիոս Դ քահանայապետին ներկայանալով՝ հայոց ուղղափառ գաւառութեանը վրայ կրկարօրէն խօսեցաւ: Պայքը հրամայեց որ ըսածները գրով տայ իրեն: ան ալ զիջք մը շինեց սուս նիւթիս վրայ ու նոյն Պայքին նուիրեց:

Լեքսանդր շատ ատեն Լուս կ'ենալով՝ ան մայրաքաղաքին արհեստարարներուն ձուլել սուս հայկական գիրքերը, նոյն ձևով որ Պիոս հայրապետին հրամանաւր փորագրել տուած էր: Լեքսանդր Սիֆազի եկաւ ու առաջին

Սուս գիրքը կորսուած է հիմակ ու միայն անոր բարեկարգութեանը կայ:

են . որ խոյն կայնէր է յիշեալ նաւին օգնութիւն ընելու . բայց զիշեց խիստ մութ ըլլալով հար չեղեր է ամենին տեսնալ զանիկա : Վասնի մը օրէն ետքը իմացեր է որ նոյն նաւը չէր վաւրու գացեր է հարկաւոր եղած նորագութիւնները ընելու համար , որովհետեւ բաւական վնաս կրած է եղեր :

ՄԱԿԵՂՈՆԻՒ

Սեպտեմբ. 18 (Յունիս :

Օրման փառանքը յիշատակելու կառավարիչը Վ.Լ. պանինյի մէջ , վաղը պիտի մեկնի աւստրիական Վրէշէնը շրջանաւոր կոտորածներու երթալու իր մասնաւոր գործքերուն համար :

Երկու մարզապանութիւն եղաւ աս օրերս Վալիայի մէջ . երկու ազգային հոգաբարձու մեռցող յին որոնք փառանքը բարեկամները էին ու գործքի համար հոս եկած էին : Մէկը Վալիանուայի ու մէկը Կամանուայի հոգաբարձուները էին , որոնք եկածուն պէս երկու այլամայի գային տունը ու աւարձանակով (փիշոտով) զարկին սպաննեցին :

Հատ զօրքերու գունդեր կան հոս հիւսայ : Վս աւտու երկու հազար հոգի ևս կան , որոնք մէկ տեղ կոտորածներու պիտի երթալու են :

Փլազամանայի հին բերդը կրնորդուի . կրսն թէ 12 կտոր թնդանօթ պիտի խրկուին հոն , ու շատ ուժգանից զօրք ալ ուտիքի զօրքերէն , թնդանօթները գործածելու համար :

Սքոտլանդի , Վեթովայի ու Վարիայի ցորենի հոնձը շատ աւատ կերակայ . մանաւանդ Վարիայի կողմի ցողունները (հասըլ) մարդու հասակէն աւելի բարձրացած են :

ՀՈՒՌՈՍ

Հատուցմէ կըսէր ասպատակներու նաւու մը երկնալը մեր կողմերը , որու մէջ տասներկու հոգի կային : Հիմայ կըլտէր որ աս նաւը Պոտրումի-Թովանոցը մտնեսալով , ու մէջընէն քանի մը հոգի ցամաքը ելլելով (վասն զի աս թշուաւակալներուն չարութիւնը միայն ծովու մէջ չէ) , հօթը հոգի

անգամ , յամի Տեան 1565 , պատկերադարձ սաղմոս մը տպել տուաւ :

Երթմնականներու դարուն՝ Վենետիկի և Հոմանայի ապարաններէն դատ , 1616 ին լիպոպոլիս քաղաքը հայկական տպագրատուն բացուեցաւ . 1624 ին՝ Վիլան . 1633 ին՝ Գարիզ . 1640 ին՝ Սպասանու ի վիօրնօ . 1660 ին Վանտերտամ . 1673 ին՝ Վարսիլիա . 1677 կոտորածներու պիտի . 1680 ին՝ Վիսիա , 1690 ին՝ Պատուա : Բայց Վանտերտամին մանաւանդ հայրենասէր Ղուկաս վանանդեցիին ժամանակը , ամենէն հուշակաւ որ եղաւ թէ շատ գիրք տպելով և թէ աղերս գրելով :

Բայց ասոնցմէ գերազանց եղաւ , ազգիս գրականութեանը մեծ բարերար՝ Վերպարզ Վիլիամարեանց տպագրատունները , թէ Վենետիկ և թէ Վիեննա . որոնք հայրենասէր եւանդով ան աստիճանը հասցուցած են աս օրվան օրս աս օգտակար արհեստը , որ մեծ պատիւ կրնէ հայոց ազգին , ու Վարսիլիայէ պիտի երևելի ու բարեկիրթ ազգերուն կըհաւասարէ մաքուր տպագրութեան կողմանէ :

Կովութեան արժանի կըհամարինք նաև Պոլսոյ տը-

խոյնէր են , որոնք գեղ մը կերթան եղեր ծովագերքի մօտ՝ իրենց բնակած տեղէն քիչ մը հեռու : Մեռնողներուն զիշեց զանաւանք քանի մը օրէն ետքը , որոնց մէկ քանիին ձեռքերը ետեւին կապած էր , ուրիշները անգլուխ , ամենուն մարմինն ալ չարաչար կոտորած : Կըլտանք որ կառավարութիւնը մարզապետաց հոգ կըտանի աս բանիս վտայ , ու մէկ պատերազմական նաւ մըն ալ չուշանար կուզայ չարագործներուն ետեւէն ըլլալու , որոնք ժուռ կուզան Պոտրումի ծովածոցէն ինչպէս Վարսիլի :

Վեշտար կըստատի նոր փառանքի դաւուն : Հիմալեան կառավարիչը մեկնելու պատրաստութիւն կըտանէ , որ կոտորածներու պիտի որ երթայ աւստրիայի վաճառականի նաւով մը , որն որ աս բանիս համար յատկապէս վարձեց :

Վս ժամաւ լեցինք որ մեծ կրակ մը պատահէր է Մուլա քաղաքը : Կրակ թէ աս դիպածը մեկուն անխոհեմութեամբ եղեր է , որ մէկ ջահ (մաշալ) մը խիստ մօտ դնելով խանութի մը առջև անոր է անցեր կրակը ու շուտով շուկային մէջ տարածելով բոլորովին մոխիր դարձուցեր է :

Սակայն կերակայ թէ շատ կորուստ եղած չէ , վասն զի ժամանակին հասնելով խանութիւններուն մէջ եղած ապրանքներուն մեծ մասը աղատեր են :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Հոս տեղը մայիս 12 էն ՚ի վեր է քաղաքակաճութեան վերաբերեալ հարկաւոր դիպած մը չի պատահեցաւ : Վս ետքի օրերս երկու պարսիկ եղջարներ եկան մեծ իշխանի աստիճանով , որոնք Վերպարզ գործեր են նոյն քաղքին մէջ եղած դիպումներուն ժամանակը : Հոս տեղ պիտի սպասեն մինչև որ հաճկատանի ու Պարսից մէջեղած դաշնագրութիւնը կատարուի : Մէկուն անունը Ռիզա օղլու Վիրզա է ու մէկընը Վիմուտ Վիրզա . հետեւին բաւական մարդիկներ ունին , ու շատ քաղաքավար անձինքներ են : Երթոպայի շատ կողմերը ճամբորդութիւն ընելով , մանաւանդ Վեշտարի մէջ երկար ժամանակ կեցած ըլլալով , երթոպայոց ազնուական վարմունքները ստացած են :

Վնցած շաբաթ Ղեզայիցի մը մեռաւ , որն որ

պագրատունները որ բաւական յառաջադիմութեամբ ծաղկելու վրայ են միշտ , մանաւանդ աս մօտ ատեններս Վիսհետիսեան արժանապատիւ Պ. Յովհաննէսին բնական ճարտարութեամբ՝ հոն ալ շատ աւաջ գնաց տպագրական արհեստը :

Կան նաև ուրիշ քանի մը տպագրատուններ ալ ազգերնու մէջ , ինչպէս Վոսկայու բարեացապարտ Վարսիան իշխանաց ձեւարանին ու Սուրբ Ղեզայիցի տպագրատունը , Երթոպայի Սուրբ Եղիշայ վանքինը , որ տեղ մտերս տպեցին սրբոյն Վերսեսի Վարսիանցոյ պատարագամատուցին մեկնութիւնը , Հնդկաստանի ու Իլիթրու տպարանները որոնց ազգասէր հոգաբարձուները անդադար կաշխատին անոնց յառաջադիմութեանը վրայ : Երթեւրիս հաստատ է թէ գրականութեան յարգը քանի տարածուի ազգիս մէջ , քանի որ երթոպական կրթեալ ազանց բարի սովորութիւններուն հետեւողները շատան , այնքան է վերելալու են տպարանները , ու հայրենասէր եւանդով և բարի նախանձաւորութեամբ մեծամեծ օգուտներու պատճառ պիտի ըլլան :

ամէն մարդ ազատ կըկարծէր , բայց խիստ մեծ հարստութիւն ձգեց : Կը հայրենիքը գաղղիացիները անեղէն ետքը Կամանուս կերպ քաղաք էր : Կերակայ թէ պատերազմին ատենը , աս մարդը՝ որ դատաւոր էր շատ մարդիկներէ ստանկեր աւանդ աւած էր , որ ետքը ամենին հոգ չըրէր է հաստուցանելու : Կառավարութիւնը գրասեց անոր ստացածքները , որ մէկ միլիան դոլարէ չափ կար , բոլորը ոսկի ու ուրիշ շատ թանկագին բաներ :

Քաղաքապետ կարականը (քեյլրան) 3000 ուղտ բաղկայած , հասաւ հոս անցած շաբաթ օրը սովորական բերած ապրանքներով , այսինքն թէ Վերսի , մորթ (տեթի) , ցիսի (շալ) , մարգարիտ ու ուրիշ պատուական վաճառքներ . որոնք մեծ շաբաթ մը պատճառեցին քաղաքիս աւելարկան գործքերուն :

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԿՐԻՍԻՍԻՍ

ԿՐԻՍԻՍԻՍ

Խալանտայի խաւովութեանը վտայօք նոր դիպում մը չի կայ . բայց վերջին դժբաղք անցերը , որոնց տեսարան մը եղաւ աս կըղին , բոլորովին դուռաւ է հասարակութեան միտքը : Երթոպայի խորհրդարանը կրկին հարցրելով թէ , ինչ պատճառի քանի մը իւրանտայի գաւառներն իրենց պաշտօնէն զըրկը կըկցան , լրտ Վալիանկիժօնը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ . «Երթոպայի անգամները իրենց հաստատ դիտաւորութիւններն ձառամքներ երկու ժողովքին մէջն ալ յայտնեցին , ըսաւ անորաւ ու անվնաս պահելու միտքիւնը աս երկու երկրին մէջ : Երկրէն անգամներէն քանի մը հոգի լրենց կատարեալ հաճութիւնը տուին աս յայտարարութեանը : Վս խնդիրը շատ անգամ քննելուց փառլամենթի մէջ ու երբէք միտքիւնը աւերելու համար հաւանութիւն տուող մը չեղաւ : Վսանկ պարագաներուն մէջը յայտնի բան է անշուշտ , թէ շատ կըսխալելի որ կըկարծէ թէ միտքիւնը կընայ աւերելի՝ թէ որ փառլամենթի մէջ վիճակ ձգելու ժողովք մը ըլլայ : Ուստի միտքեան աւերելը ուրիշ կըրպով չեն կրնար ստանալ իւրանտայի բայց միայն զօրքով , բունութեամբ ու վախ տալով : Ուրեմն կառավարութիւնը , որ հասարակութեան օգտին համար կըպարտաւորի սանձել ասանկ գործքերը իրեն ձեռքը եղած ամէն կերպ միջոցներով , չի կրնար պաշտօնի մէջ պահել անանկ մարդիկներ որոնք միտքեան աւերելու համար եղած ժողովքներու մէջ գտնուեցան , կամ անանկ ժողովքներ ըլլալու պատճառ եղան » :

Վս յայտարարութիւնը բացայայտ կըցուցնէ կառավարութեան դիտաւորութիւնը . Խալանտայի գործքերուն վտայօք . բայց հասարակօրէն կըլուսացելի թէ աւանց արինահեղութեան ու մեծ խաւովութեան կարգի կըմտնայ , որովհետեւ կառավարութիւնը արդէն հարկաւոր եղած միջոցները գործքի դրած է աս բանին առջին աւանդին համար : Թէպէտեւ Խալանտայի մէջ անպակաս ժողովքներ կըլլայ 300 հազար 400 հազար հոգի մէկ տեղ հաւաքուելով :

—Սիրողագործութեան առուտուր ընող մէկ մեծ ընկերութիւն մը սնանկացաւ 12 միլիոն Ֆրանքով , որն որ մեծ ստակում պատճառեց Պրիստոյի մէջ (Վեզղիս) : Հինգ վեց հազար բանուր անգործ մնա-

յին աս անանկութեան վրայ, որուն պատճառն է՝ երկաթներուն գինը չափազանց վար իջնալը քանի մը տարիէ ՚ի վեր :

ԳՆՂՂԻՆ

Կառավարութիւնը զբաղեալ է միշտ Սպանիայի զգալի վիճակին վրայ, ու թէպէտև խօսք տըւած է աս երկրի ներքին կառավարութեանը չի խառնուիլ, այսու ամենայնիւ միշտ արթուն կըլի նայ ու հոգ կըտանի պաշտպանելու զանկա թէ որ օրինակը աւելի մը պատահի :

Գաղղիայի օրագիրները կըսեն, (թէ որ էրու է, ինչպէս շատերը կըհաստատեն), թէ իսլանտայի ծովերէքը եղած անգղիացի նաւատորմի ղին յանձնուած է Սպանիայի մէջ պատահած խռովութիւնները ղնելու ու կարգի մը ղներու համար միջնորդութիւն ղնել : Գաղղիայի կառավարութիւնը բոլորովին ղեմ կենալու է ու թող տալու չէ անգղիացիներուն որ ասանկ միջնորդութիւն մը ղնեն . որն որ իրեն սկզբունքներուն ու օգտին խիստ հակառակ է ու Սպանիայի տէրութեան անկախութեանը մեծ վնաս կըպատճառէ :

Մտաբնի դործոց պաշտօնատար մօսիւ կիզօն յայտնի ըսաւ տէրութեանը խորհրդարանին մէջ, թէ Գաղղիան ու Մեքիկան ամենեւին համաձայն չեն Սպանիայի զորքերուն վրայ, բայց յոյս ունի, ըսաւ, թէ Մեքիկայի տէրութիւնը վերջապէս պիտի համադրի թէ օրինակը կառավարութեան հաստատելը յիշեալ երկրին մէջ, իրեն ալ ու Գաղղիայի ալ խիստ օգտակար բան մըն է, ինչպէս և Սպանիայի տէրութեան ալ . ուր տեղ օրէ օր խռովութիւնը կաւելնայ ու անկարգութիւնները կըշատան :

Ճօհնկիլի իշխանին, (որ գաղղիացոց թագաւորին տղան է), անուսնութեան հանդէսը Պրէզիլի կայսեր բրոջը հետ մայիսի 1 ին կատարէր է, կըսեն, ի՞նչ Լանիթոյի մէջ (Մեքիկոյ) : Բանի մը օրէն ետքը թագաւորան իմաստները Պէլ Ռուլ ըսած Ֆուէկաթը մտեր են իրենց վերաբերեալ մարդիկներովը, ու կը յուսացի թէ յուլիսի առջև օրերը կըհասնին հոս :

Ղեկայի լուրերը միշտ յաջողակ են գաղղիացի զորքերուն համար : Վալտիւր Բատիլի վերաւորելուն ճշմարիտ ըլլալը շատ արժանահաւատ գիւրիէն կըհաստատուի, որոնք աս օրերս Վիլիկէէն հասան : Ետտեղ կըսեն նաև թէ վերքը կարելի է ըլլալուն համար մտեր է, բայց աս լուրը հաստատ չէ տակաւին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Իթէք, 18 Յունիս :

Հասարակութիւնը մեծ տրամութեամբ իմացաւ որ Պալիէուայի մէջ 1 ու թագաւորին հրամանովը ժողովը մը հաստատուէր է Յունաստանի զորքերը կարգի ղներու ու կառավարութեան հիմական ընթացքը չափաւորելու համար : Եւ լուրը ղէշ ղգացում մը պատճառեց ժողովուրդին մէջ, ու յունաց օրագիրները կիրպ կիրպ մեկնութիւններ կուտան աս բանիս վրայ պալարացիներուն ու անոնց կողմնապահ մարդիկներուն ղեմ, պնդելով թէ Պալիէուայի

տէրութիւնը աս ժողովը հաստատելով կուգէ իմացնել թէ Յունաստանը իրենմէ կախեալ թագաւորութիւն մըն է և՛ :

Կըհաստատեն թէ կառավարութիւնը որ էր պարտքը չի հատուցանելու պաշտպան իրէք մեծ տէրութեանց անգազար ստակ կըխրիէ պալիէուան, ու զօրքերու վերաբերեալ նոր հրամաններ կուտայ հոն : Ետտեղ մէ 100 հազար տրախմի խրկի է, կըսեն, քանի մը տեսակ չուխաներու համար, որոնք աշնան ատենը հազը թէ պիտի աւանդուին : Վերջապէս բաւական ստակ ևս կանխիկ տրբեր է ղէնք (սիլոս) աւնըելու համար :

Մասնկ պատճառներու համար է որ Յունաստանի օրագիրները խիստ ղէշ կըգրեն Աթին թագաւորին ու անոր կառավարութեանը վրայ : Եւ օրագիրներէն երկու հատը որ շատ ղեմ ղբած էին, տէրութիւնը անոնց բանաբանները բռնեց ու դատատան պիտի ըլլայ . անշուշտ ասոնք պիտի դատուարուին, բայց հասարակութիւնը ամենեւին յանցաւոր չի համարեր ղանոնք : Բարեկամ Ժողովուրդեան ըսած օրագիրը ասանկ կըվերջացնէ իր յօդուածը կառավարութեան անկարգութեանը վրայ, «Թէ որ մեր ամէն անգազարութիւնները բաւական չեն կառավարութիւնը համոզելու որ արդ օգուտ ճամբայ մը բռնէ, թող գիտնայ, կըսէ, թէ արդին վրայ երեցած անհոգութեան ու անտարբերութեան տակը ստակալի հրկիզութիւն մը կըպատրաստուի » :

—Մտուս 15 ին երեւիլ պաշտօնատարներուն մէջ ղ մեծ խորհուրդ մը եղաւ, ուր տեղ ներկայ էին նաև իրէք տէրութեանց փոխանորդները : Մօսիւ տը Վատաբաղին հարցուց թէ, ինչ երաշխաւորութիւն կընայ տալ յունաց կառավարութիւնը 1844 տարվան վճարելու տոկոսին ու փոխ տըրուած ստակին հաշուէ հատուցմանը համար, (որովհետև շատ արդանքներով ու թախանձանօք յաջողեցաւ տէրութեանը աս պայմանաժամը ստանալ) : Բայց չենք ղիտեր թէ, ինչ պատասխան տըրուեցաւ աս հարցմունքին :

Մտուս ամենայնիւ յայտնի բան մըն է, որ չի կըրնալու են վճարել ոչ տոկոսը և ոչ փոխ ստակին մէկ մասը, որոնք եկող տարի կըխնայատիկ ըլլալու են : Բանը տէրութեան եկամուտը 8 միլիոն տրախմի չի հասնիր, որն որ հազը թէ բաւական է իրեն ծախքերուն : Իրէք տէրութեանց փոխանորդները շատ աղէկ գիտեն աս բանը . ուստի բացարձակապէս ղուցեր են յիշեալ ժողովին մէջ, թէ կառավարութիւնը հոգ չի տանիր անանկ ճամբայ մը բռնել որ կարող ըլլայ իրեն պարտքերը վճարել . ուստի ակամայ կամօք պիտի պարտաւորուին իրենց առնելքը խալքսելու համար, տէրութեան եկամուտները կապիլ :

Կըհաստատեն թէ նահանգներու մէջ խիստ մեծ աղերսագիր մը կըպատրաստուի, որուն վրայ 200 հազարի չափ ստորագրութիւն պիտի ըլլայ, որն որ թագաւորին մատուցանելու են ղաշնադրական կառավարութիւն մը (քօնաթիթիսիօն) խնդրելու համար : Յիշեալ աղերսագրոյն օրինակներէն օտար հէրութեանց փոխանորդներուն ալ տըրուէ է, որ պէս ղն անոնք ալ ղիտցած ըլլան ժողովուրդին սըրտին փափաքը ու թշուառ վիճակը, որուն մէջ կը գտնուին հիմայ :

ՊԱՐԱԿԱՍՏԱՆ

Իհհրանէն կըգրեն : «Պալարայի Խանին ղունդերը Վիվայի Խանին ղօրքերը խորտակելով փախցուցին : Վիվա քաղաքը քիչ ժամու մէջ աւնըեցաւ, ու իր կառավարէքը փախսելով միայն կըցաւ ազատիլ : Քամիսն Էրազը Եասը, մտաւ . որուն վէրքերը Եար Մէհեմէտ Խանը հպատակութիւն ցըցուց պարսից Եասին, բայց անունով միայն :

ՉԱՆԱՉԱՆ ԽՈՒՐԻՔ

Չիւանիս, 2 Յունիս :

Սուրբ Մեսրոպեան ղպրատան կառավարութեանը կողմնէ կըլիութեանը մեր շնորհակալութիւնը հրատարակաւ մատուցանել Վերապատիւ Յովհաննէս Մրք Լալիսկոյոսին Եասիթութեանց Եասիթարցոյ որ աս անգամ ՚ի նուէր յիշեալ ուսումնարանին ընծայ խրկի է իր պատուական աշխատատեղիութիւնը անուսնեալ Մտաբարութիւն կաթօղիկ Եշմիսի և Մտաբայ հինգ գաւառացի, երկու հատը, 1842 ին Սուրբ Եշմիսի տպած :

Կը յուսանք որ յիշեալ իմաստնափայլ հեղինակին ղովիլը աշխատատեղիութիւնը բարի օրինակ ու նախանձաւորութեան պատճառ մը կըլլայ Սուրբ Եթօլին բոլոր հայրենասէր միաբաններուն, ինչպէս և ուրիշ ամէն հայոց վանքերուն աշխատասէր վարդապետներուն :

—Խասապայի ջորեպանը այս անգամ քանի մը ճամբորդներով դալու ասոնք, ղողերու պատահեր է Վիլի մօտ, որոնք ջորեպանը սպաններ են ու ճամբորդներէն երկու իրէք հոգին ալ վերաւորելով քովերին եղած ստակը ու բոլոր ձիերը աւեր փախի են :

—Ղնուազարմ Վարօեան Ստեփան աղան երկու շաբթի օրը գաղղիական ղողենաւով Վիլիսանը ղնայ իր աղնուհի լծակիցովը : Վսկէ մեկնելէն առաջ հաճեցաւ աղաւթիւրաբար այցելութիւն ընել Մեսրոպեան ու Մարգարեան ղպրատուներուն, ու խիստ ղոհ եղաւ անոնց բարեկարգութեանը ու տղոց և աղջկանց յառաջադիմութեանը վրայ :

Յիշեալ տղնուական Վրան Սենայու Միլիթարեան ուխտին հաստատած Մրքեան Ղնիթութեանը ղրք բաժին ղրած ըլլալով, բարեհաճեցաւ ղրաւոր բանիւ Սիւնեաց Ղնիթութեանը յանձնել իրէք բաժինին համար տըրելու ուսումնական աշխատատեղիութիւնները, ինչորելով որ մէկ բաժինին ղիթերը Սաւա հայոց հասարակութեանը խրկի, ու միւս երկու բաժիններունը քաղաքիս ղպրատուներուն ընծայի :

—Մէկ հրեայ երիտասարդ մը քրիստոնէական հաւատքը ընդունեց, ու անցած շաբաթ խիստ ջերմօրանութեամբ մկրուեցաւ լատինացոց եկեղեցին :

—Տէրութիւնը մաքսերուն վրայօք նոր կարգադրութիւն հաստատելով, ասկէ ետք իր հաշուէ պաշտօնատարներու յանձնելու է ղանոնք, որ կառավարին : Բողաքիս բոլոր հասարակութիւնը Սիւնեաց Եասիթ Պէյին մարզասէր վարմունքէն միշտ ղոհ ըլլալով, կառավարութիւնը արժան համարեր է իջնելու մաքսին վերադասելութիւնը յիշեալ Պէյին յանձնել . ու արկղապետի (սանտրք է

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

մինի) պաշտօնն ալ մեծաշուք Հաշիմ Պէյի արևեր է, որ երէկ աւստրիական շողենաւով հասաւ հոս:

—Փարիզէն յունիս 15 թիւով կը գրին: Վրաստանի պարճոց պաշտօնատար մօսիւ կիզոն աս տաւու երկար խորհուրդ մը ըրաւ Վնզղիոյ գեղասպանին հետ: Կը հաստատեն թէ, Վոնթարոյ ու փարսիզու խորհրդարանները յայտարարութիւն մը պիտի խրկեն 'ի միասին' հունաստանի կառավարութեանը: անոր փոխ տրուած ստակին վճարմանը վրայօք:

—Վաղը խոյի օրագիրները կը փանեցանին թէ, մօսիւ տը Վազարի Վաղը խոյ ընդհանուր հիւ պատու անուանեց է Վիգեմանդրիս: Վսիկ տաւ մօսիւ տը Վէսէփա Սպանիոյ նախկին հիւ պատուին յանձնըեր էր աս պաշտօնը: բայց կերելի թէ Վարչէլոնի մէջ (Սպանիա) պատահած վերջին ապրտամբութեանը պատճառով Վաղը խոյի կառավարութիւնը արժան համարեց է աս տնօրէնութիւնը ընել:

—Հռոմայէն կը գրին թէ անթիւ բազմութիւն մարտնեցու յանկարծակի երեցան Ռալօի արտերու մէջ, ծովուն արեմատան կողմը, ու մեծ վնաս պատճառեցին: Վնիկ խուռն բազմութեանը ամպի նման գացին Վրաստանի զաշտերուն մէջ, լեռին աս կողմը: Հռոմայի կառավարութիւնը քոնի մը հարելը զօրք խրկեց աս մարտնեցու քնջելու համար: բայց գէթադաբար չի յաջողեցաւ: որով հետե յայտնի է ամէնուն որ աս կենդանիները զարմանալը արագութեամբ կը շատան ու կաւելան:

—Թիւ 75 մեր օրագրոյն մէջ ի պիտու հոյոց ժողովրդէն 1840 էն սկսեալ մինչև փետրուարի վերջ 1842, քանի անձինք մեռնիլը ու զբան ծնածը հրատարակեց ենք: հիմակ արժան կը համարինք ծանուցանել թէ, անցած տարւան մարտի սկիզբէն մինչև յունիսի վերջ 1843, տասնըվեց ամսը մէջ 146 հոգի ծնեց են, որոնցմէ 66ը արու ու 80ը էգ: ու 132 անձինք մեռեր են, որոնցմէ 71ը արու, ու 61ը էգ: յիշեալ միջոցին մէջը միայն 38 ամուսնութիւն եղած է:

Մօնթէօր (Ղրղմանի մէջ հետեալ յօդուածը կը կարդայի:

«Թէպէտև Վիհափառ Ինքնակալը կայսերական աթուր ելլելէն 'ի վեր շատ հոգ տարաւ զօրաց բանակը կատարեալ բարեկարգութեան մէջ գնելու, ու արդէն խիստ օգտակար արդիւնքներ ալ ձեւք բերեցան, սակայն զեռ շատ բան կը մնար ընելու: Ինոր համար ուրիշ մէկ նոր կատարելագոյն կարգաբոլութիւն մը ձեւք բերելու համար, կառավարութիւնը որոշեց որ իրէք բանակ հաստատելն իւս կիւտարու: Կոստանդնուպոլսոյ ու Վըրինուպոլսոյ մէջ: Իսկ կիւտարու բանակը որ թագաւորական պահապան զօրքերէն բազկայեալ ըլլալու է, Վսի մահայլ Վիզա փաշային վերակացուութեան տակը պիտ' որ ըլլայ: Կոստանդնուպոլսին՝ ալ յինքն Ռա միտ չի ֆօրլիլի ու հալու: փաշայի մէջ եղածը, պատերազմի պաշտօնատար Վեծաշուք Ռէշիտ փաշայի հրամանին տակը պիտ' որ ըլլայ: Ու Վըրինա նուպոլսի բանակն ալ հրամայելու համար, խեղցի ու բաշափորճ զօրավարի մը հարկատրութիւն ըլլալով, կառավարութեան ընտրութիւնը՝ Վսի մաշուք Վերղա Սախտ փաշային վրայ ընկաւ, որ Սի լիատրէի կառավարիչ է: Ես արժանաւոր ընտրութեանը Վիհափառ Վրբան ալ իր բարձր հաճու-

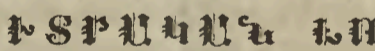
թիւնը տալով, Սիբիան Սախտ փաշան Վըրինա նուպոլսոյ մէջ հաստատուած բանակին հրամանատար անուանեցաւ, ու հետեալէս մայրաքաղաքը կանչեցաւ, որ հարկաւոր եղած հրամանները իրեն տրուի:

«Տերութեան բոլոր վիճակները յատուկ պաշտօնատարներ խրկեցան հարկաւոր հրամաններով, որ զօրքեր ժողվին, ու զանոնք բերելու համար յատկապէս նաւեր պատրաստեցաւ, ալ յինքն ծով վրէ ղեկավար զօրքերուն համար:

«Վըրինուպոլսին խորհրդարանը հաստատուելէն 'ի վեր (Օսմանեան կառավարութիւնը խիստ գովելի հոգիութեամբ մը բարեկարգութեան մէջ ձգելու ետե է երկարաբարութիւնը, բերքերուն առատութեանը համար հարկաւոր եղած միջոցները զիւրացնելով, որով հասարակաց հարստութեան աղբիւրները կը բացուին: Իրեն զօրքի դրած գովելի կարգաբոլութիւններէն մէկն ալ Տոպրիչայի զաշտերուն մէջ Վըրինուպոլսի մօտ, հաստատած կառուածները են: Վսրեստանի մէջ պատահած խուճովութիւնէն ետքը, շատ արագներու գերզատաններ (Փամիլիս) Կոստանդնուպոլսի եկած էին: Վսոնցմէ 170 ընտանիք, իբր 500 հոգի, Տոպրիչայ պիտ' որ խրկուին: զօրքաւորներ ալ խրկուցան Պաղարձըլսի մէջ, կառուածքին մօտ ու թը կամ ինը պզտիկ գեղեր շինելու, աս 170 գերզատաններուն համար: Հրաման տրուեցաւ որ աս տներուն հարկաւոր եղած կարասիքներն ալ հոգացին: Վմէն մէկ ընտանիք ճամբայ ելլելէն առաջ արքունի գանձէն ստակ ալ պիտ' որ ընդունին:

«Հասան պէյը՝ որ Պապա տաղը միւտիրի պաշտօնը կը վարէր, վերակայու անուանեցաւ աս կառուածքին: Հասան պէյը երկար ժամանակ բնակեցաւ աս երկրիս մէջ, աղէկ կը ճանչնայ զան ու նաև երկրու գործութեան խիստ սեղեակ է: Եիշեալ պէյը կառուածքի գործքերը հոգալով, իրեն յանձնըւած է նաև աս բանուրներուն ընտանեացը հանգստութեանը վրայ արթուն կենալ, որոնք իր հրամանին տակը պիտ' որ ըլլան:

«Վ հափառ Վրբան աս կառուածքին հաստատութեանը խիստ հաճութիւն ցըցունելով հարկաւոր հրամաններ տրուաւ որ օր առաջ սկսելն գործքերը»:

ԱՄԵՆՏՔԱՄԱՆ ԵՆՈՒՅԷՔ ԳՆՂՂԻԱ

Մարտիկա, 19 Յունիս:

Բամպակ: Մեծ անշարժութեան մէջ է, ու գինը օր է օր իջնալու վրայ են, մանաւանդ Ղըմիրու բամպակներուն անունը տուող չի կայ: թէպէտև առջի երկու տարիներուն նայելով շատ ապրանք չի կայ քաղաքիս մէջը: 1841 յունիսի վերջը՝ 32,622 պալեա կար ամէն տեսակ բամպակներէն: 1842 ևս յունիսի վերջը՝ 32,511 պալեա կար, ու աս տարի աս ամսըվան մէջը միայն 15,018 պալեա կայ ընդ ամէնը:

Մետաքս: Կուզի քիչ մը ու բաւական գործածութիւն կը լայ. Պարսկաստանի մետաքսին գինը՝ 9½-12 Փոանք է կէս քիլոկրամը ըստ տեսակին: Մեշտուտը՝ 15-18 Փոանք: Պրուսայի կարճ խալպան՝ 14-15½, երկան խալպան՝ 13½-15: Ես շարք 150 պալեայի չափ մետաքս եկաւ, որոնց շատը Պարսկաստանի տեսակ էր:

Ըֆօն: Խիստ թուլ է ու գինը կիջնան օրէ օր, աս

օրվան արժողութիւնը 10½ Փոանք է կէս քիլոկրամը:

Չէթ: Գործածունի վերաբերեալ ձէթը միշտ թուլ է ու խիստ քիչ գործածութիւն կը լայ. մէկ մաս կիրիտու ձէթ ծախեցաւ պատրաստ ապրանք 107½ Փոանք էթթօլթիթրան (75 սոսն): Սիախլ լի ձէթին գինը՝ 108½ Փոանք է:

Սուսամ: Կուզի պատրաստ ապրանքին գինը՝ 47-48 Փոանք է հարուր քիլոկրամը ու աս գինը ըրով 1400 խանթար ծախեցաւ: Ես տարւան առջի վեց ամսըվան մէջը 140,440 խանթար ապրանք եկաւ զանազան կողմերէն, հիմակ քաղաքիս մէջը միայն 31,200 խանթար սուսամ կայ:

Կտաւատ (քէթէն թօհու): Գիւրաւաւաւո է. Սեծովուն ապրանքը՝ 27 Փոանք է հարուր քիլոկրամը: Ենասալիսը՝ 28 ու Վոււլթիլիսը՝ 29 Փոանք: Ես տարվան առջի վեց ամսըվան մէջը 60 հաղար խանթարի չափ ապրանք եկաւ զանազան կողմերէն. հիմայ միայն 10,700 խանթար պատրաստ ապրանք կայ քաղաքիս մէջը:

Ետիճունք բարիտանութեան Օմիւնիոյ, դիտեալ 'ի միջօրէի և եղեալ ըստ բաժանման Սուսուրի:

	Սատուերի:	Յարևու:
Ռրարթ	25 Յունիս + 23½	աստիճան 26 աս
Շարթ	26 " + 23½	" 26½ "
Կիրակէ	27 " + 23	" 25¾ "
Կրկուշարթի	28 " + 23½	" 26¼ "
Կրէշարթի	29 " + 24½	" 28½ "
Չորբշարթի	30 " + 25½	" 28 "
Չինգշարթի	1 Յունիս + 25	" 28½ "

ՓՈՒՆԵԼԿՈՒԹԻՒՆԻ

Կոստանդնուպոլս, 23 Յունիս:

Լօտորա	110½-111
Փարիզ	174
Մարսիլա	173
Վէննա	450-453
Թրեսա	448-450
Լիւօրնօ	145-146
Ղէնօվա	173½

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Սո Օրագրոյը շարժը անգամ մը կը լայ. արեւմտեան ստուրգարութեան գինը՝ 120 զուռո շէ կանխիկ վեճին ով որ ուզկնայ ստորագրել:

- Իզմիր օրագրութեան տպարանը:
- Պոլսե Վալիսէ խանը Եւսպպեան Սարգիս աղային գրա:
- Պրուսա Քապաքճեան Մատթէոս ու Գրիգոր աղային մաղա:
- Աղբթանդրիս Աղլարմեան Կարապետ աղային մաղազան:
- Գահրէ Եղեալբանց Մ. Աղբթան աղային գրատուը:
- Յուպէ Մարալինեան աղայ Զախրէն գրատուը:
- Թրեստ Արեւիկան Գրիգոր աղային գրատուը:
- Կարին Ղազարեանց Յարութիւն աղային մաղազան:
- Աին Խասապեան Ղազար աղային տուը:
- Եաշ Պըջըլեան աղայ Լըւարց մաղազան:
- Պաղատ Մեզղիոյ առաջին թարգման աղայ Խալիկին տուը:
- Մարզուան Ամօտեան Պարոն Սիլեմին վաճառատուը:
- Դաւրէժ Շիրմազանեան Վարդանեանց աղայ Գաւրուտի վ:
- Թէհրան Աւարեւեանց Թադէոս Խանին ընկալարանը:
- Սպահան Ավիլեանց աղայ Ավրիսանին վաճառատուը:
- Պոմպ յարպի պարոնաց Աղբթուր որդեղ և ընկերաց վաճա:
- Կալիթա պարոն Բ. Ա. Գէորգեանին գրատուը:
- Մարտա պարոնաց Սէթ և ընկերաց վաճառատուը:
- Սինկարո ու Պաղապիտ յարպի պարոնաց Սէթ Եղեալց գրա: